

VOITTAJAT

**OLYMPIASANKARIT
KERTOAVAT**

**ARI PUSA
TAMMI**

ARI PUSA
VOITTAJAT
OLYMPIASANKARIT
KERTOVAT

TAMMI

HELSINKI

1. painos

© Ari Pusa ja Tammi 2026

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-04-6574-2

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@tammi.fi

SISÄLLYS

6	<i>Alkusanat</i>
9	Toni Nieminen
43	Marko Anttila ja Atte Ohtamaa
65	Valtteri Filppula
81	Pertti Karppinen
101	Marja-Liisa Kirvesniemi
121	Matti Suur-Hamari
137	Satu Mäkelä-Nummela
151	Pekka Vasala
179	Juha Mieto
207	Tapio Korjus
227	Esko Rechardt
247	Pertti Sankilampi
265	Marjo Matikainen-Kallström
283	Mikko Kolehmainen
297	Pertti Ukkola
319	Tomi Poikolainen
335	Thomas Johanson
353	Marjut Rolig
369	Toni Piispanen
391	Pauli Nevala
417	Jouko Salomäki
439	Leo-Pekka Tähti
463	Sami Jauhojärvi
488	<i>Lopuksi</i>
490	<i>Lähteitä</i>
492	<i>Henkilöhakemisto</i>

ALKUSANAT

Tällaisia sankareita ei enää tehdä!

Tämän kirjan olympiavoittajat ovat saavuttaneet urheilurallallaan 25 olympiakultaa ja yhteensä 106 muuta arvokisamitalia, kun mukaan lasketaan maailmanmestaruuskilpailut ja Euroopan mestaruuskisat. Kirjan neljä paraurheilijaa ovat voittaneet 16 paralympiakultaa ja yhteensä 94 para-arvokisamitalia.

Voitot ja mitalit ovat vaatineet periksiantamattomuutta, sisukkuutta, tuskaa, hikeä ja kieltäytymistä, mutta samalla lahjakkuutta, innostumista ja ennen kaikkea onnistumisen ja löytämisen iloa.

Tämä kirja ei ole vain joukko pienoistarinoita legendoista ja heidän elämästään. Kirja vie lukijan voittamisen ja itsensä ylittämisen mystiseen maailmaan, matkalle, jolla hän voi kokea ja aistia, millaista olisi itse viettää huippu-urheilijan elämää. Mitä se vaatii? Mitä se antaa? Mitä se ottaa?

Olympiakisat pidetään kerran neljässä vuodessa. Sattumanvaraiset tekijät, kuten sairastelu tai loukkaantuminen, voivat tuhota unelman yhdessä hetkessä. Samalla voi se aukaista menetyksen oven jollekulle toiselle.

Olympiavoittoa ei saavuteta helposti, mikä tekee siitä erityisen arvokasta. Olympiavoittajia nostetaan kansakunnan kaapin päälle. Voitto velvoittaa ja asettaa vastuun, ja se muokkaa urheilijan loppuelämää.

Urheilijaa ympäröi tiimi, jossa on yleensä valmentaja, mentaalivalmentaja, fysioterapeutti, lääkäri ja manageri. Urheilija urheilee ammattimaisesti. Siviilielämää ja koulutusta mietitään usein vasta urheilu-uran jälkeen. Urheilija antaa kaikkensa, ja urheilun eteen tehdään kaikki mahdollinen.

Ennen urheilija oli usein yksin, teki kovaa ruumiillista työtä elantonsa eteen, harjoitteli ja kisasi. Kaikissa tämän kirjan tapauksissa tiivistyy kovuuden vaatimus. Periksi ei saa antaa. Pitää kestää rasitusta. Se on pohja lajille kuin lajille, oli kyse sitten ammunnasta, painista, purjehduksesta, hiihdosta tai jääkiekosta.

Kirja pohtii myös sitä, miten lapsuus, perhe ja tukijat vaikuttavat urheilijan kehitykseen. Valmentajilla ja vastoinikäymisillä on merkittävä rooli. Voittajat kantavat perintöään tuleville sukupolville. Alkususäyksen tällaisen perinnön tallentamiseksi ja kannustukseksi tuleville esitti Suomen Olympiavoittajien yhdistys puheenjohtajansa Tapio Korjuksen johdolla.

Kirjaa varten olen haastattelut kahtakymmentä olympiavoittajaa ja neljää paralympiavoittajaa. Runsaasti taustoittavaa materiaalia on kertynyt myös omista olympiakisojen muistiinpanoistani, Calgaryn talviolympiakisoista vuodesta 1988 aina Pariisiin vuoden 2024 kesäolympiakisoihin asti. Haastateltujen päähenkilöiden lisäksi haluan vielä kiittää kustannustoimittaja Kosti Salmista arvokkaasta taustatuesta.

Tämä kirja pyrkii tarjoamaan inspiraatiota ja työkaluja kaikille, jotka haluavat löytää omat voittamisen keinonsa ja ymmärtää, että todellinen voittaminen alkaa sisältäpäin. Lähdetään yhdessä matkalle kohti voittajan mieltä ja elämän syvintä merkitystä.

Kiittäen Hevossalmessa Helsingissä syksyllä 2025

Ari Pusa

TONI NIEMINEN

Toni Nieminen (synt. 1975) on nuorin mäkihypyssä olympiakultaa voittanut hyppääjä. Hän oli 16-vuotias voittaessaan suurmäen ja joukkuekilpailun olympiakultaa Albertvillessä vuonna 1992. Samoissa kisoissa hän hyppäsi pronssia normaalimäessä.

Vuonna 1992 hän voitti myös Keski-Euroopan mäki-
viikon ja maailmancupin. Vuonna 2002 hän kantoi Suomen
joukkueen lippua Salt Lake Cityn talviolympiakisojen ava-
jaisissa ja oli normaalimäessä kuudestoista. Vuonna 1994
hän ylitti ensimmäisenä hyppääjänä 200 metriä Planican
lentomäessä.

Mäkihyppyuransa jälkeen Nieminen on toiminut muun
muassa ravihevosten valmentajana ja ohjastajana. Niemi-
nen työskentelee Helsingin Uuden Yhteiskoulun yläkou-
lussa Pihlajamäessä kasvatusohjaajan työparina ja hänellä
on ravitalli Vermossa.

*Toni Nieminen suurmäen kisan palkintopallilla
Albertvillen talviolympialaisissa helmikuussa 1992.*

Matti Björkman / Lehtikuva

NUORIN JA PARAS

Joskus toteutuneita toiveita itkee enemmän kuin toteutumattomia. Niin kävi usein mäkihypyn lapsitähdelle, 16-vuotiaalle Toni Niemiselle. Albertvillen olympiahyppyreissä 16. helmikuuta 1992 hän näytti yliverstaista osaamistaan. Selityksille ei jäänyt sijaa, kun sama hyppääjä oli paras suurmäen molemmilla kilpailukierroksilla. Nieminen venytti 122 ja 123 metrin hyppy. Eroa seuraavaan kertyi 12,2 pistettä.

”On se ihmemies, tuon ikäisenä”, Suomen mäkihypyjoukueen päävalmentaja Kari Ylianttila intoutui kehumään Niemisen hyppyjä ja kilpailuhermoja.

Niemistä ei yhtään häirinnyt, että kisan koehyppy epäonnistui ja jäi 113 metriin. Kilpailussa hän luotti täysin itseensä. Vaikka Nieminen puhui kisan jälkeen voiton helppoudesta, hän myönsi jännittäneensä.

Ensimmäisessä olympiakisassaan normaalimäessä 9. helmikuuta hän oli hypännyt pronssia. Se oli Niemiselle taisteluvoitto. Mäen profili ei sopinut hänelle lainkaan. Itävalta otti Ernst Vettorin johdolla kaksoisvoiton, kun Martin Höllwarth oli toinen. Tappio oli Niemiselle kova ja suorastaan raivostuttava paikka.

”Vihasin häviämistä. Olin vihainen kuin ampiainen. Pukukopissa meinasin paiskoa monot lasin läpi. Vasta palkintojenjaossa tuli tunne ja jokin visio, ettei Itävallan kansallislaulu soi enää näissä kisoissa”, Nieminen kertoo.

Normaalimäen jälkeen käytiin joukkuemäen kilpailu, jossa Nieminen varmisti Suomelle olympiakullan. Sen jälkeen oli selvää, että suurmäessä voiton ottaisi joko Nieminen tai joku neljästä itävaltalaisesta. He hallitsivat pitkälle kantavan uuden V-tyylin parhaiten.

Suurmäen kisan alkua haittasi lumisade. Normaalinormien voit-
tanut Ernst Vettori hyppäsi tuulityhjiöön ja putosi mitalikamp-
pailusta. Toinen itävaltalainen Andreas Felder oli hypännyt
kisan ensimmäisenä miehenä 118,5 metriä, mutta menetti sen,
kun kisa keskeytettiin ja lähtölavaa korotettiin. Uusitulla kier-
roksella myös hän jäi tuulirakoon ja ulos voittokamppailusta.

Niemisen ensimmäiselle vuorolle sattui jälleen vastatuuli.
Suomalainen liiteli 122 metriä ja nousi johtoon. Ennen Nie-
mistä Itävallan Heinz Kuttin leiskautti 117 metriä. Japanin
Masahiko Harada oli venyttänyt 113,5 metriä. Toisella kierrok-
sella voittokamppailu käytäisiin neljän miehen kesken.

Toista kierrosta varten lähtölavaa laskettiin kolme pykälää.
Lähtölavan lasku ja oikukas tuuli tekivät kisasta epätasaisen ja
puuduttavan, kun sadan metrin hypyt olivat harvassa. Kärki-
nelikosta Harada liiteli ensin 116 metriä ja otti ylivoimaisen
johdon. Kuttin hyppäsi 112 metriä, mikä riitti kärkipaikkaan
kolmen ja puolen pisteen erolla Haradaan.

Nyt jäljellä tornissa vuoroaan odottivat enää Höllwarth
ja Nieminen. Höllwarth lensi tyylikkäästi 116,5 metriä ja sai
yhteensä kahdesta hypystä 227,3 pistettä. Hän oli varmasti
vähintään hopeamitalisti, ehkä jo kolmannen kerran näissä
olympiakisoiissa.

Viimeisenä hypännyt Nieminen ei jättänyt sijaa jossittelulle.
Hän venytti kisan pisimmän hypyn 123 metriä ja sai 239,5
yhteispistettä. Ylivoimainen voitto, vaikka paineet sekavassa
kilpailussa olivat melkoiset.

”Joka jannu tuntee paineita tässä tilanteessa, mutta ne pitää
pyrkä unohtamaan. Jonkin verran pitääkin jännittää, että saa
itsestään kaiken irti. Tämä oli itse asiassa helpoin kilpailuni sen jäl-
keen, kun sain joukkuemaässä kaksi hyppyä onnistumaan. Pystyin
taas luottamaan omiin kykyihini”, Nieminen sanoi *Helsingin Sano-*
missa paikalla olleen kisareportterin Timo Järviön haastattelussa.

Yllättäen Nieminen paljastaa, ettei suurmäen henkilö-
kohtainen olympiavoitto jäänyt yksittäisenä hetkenä niin vah-

vasti mieleen kuin joukkuemäen kilpailu. Avauskierroksen hyppyjen jälkeen Itävalta oli johtanut pisteellä, joten kaikki oli jäänyt toisen kierroksen varaan. Suomalaisnelikko, Ari-Pekka Nikkola, Mika Laitinen, Risto Laakkonen ja Toni Nieminen, onnistuivat tasaisesti. Suomalaisista ainoana V-tyylillä hypännyt Nieminen venytti ensimmäisen kierroksen hyppynsä 123 metriin.

Toisella kierroksella alkoi syntyä eroja pelottavalla tavalla Suomen tappioksi. Nikkola hyppäsi 105,5, Laitinen 106 ja Laakkonen 110 metriä Itävallan Kuttinin 112,5, Vettorin 110,5 ja Höllwarthin 117,5 metriä vastaan. Suomen hopea näytti varmalta, kun ankkurihyppääjät Nieminen ja Felder olivat jäljellä.

Nieminen muistaa yhä, kun Laakkonen oli tömäyttänyt mäkimonttuun viimeisen hyppynsä. Hän taputti joukkuekaverinsa hypylle, mutta Felder vain hymähti ylimielisesti ja tarkisteli mäkihyppymonojaan. Hän oli varma joukkueensa voitosta. Eroa oli jo 30,9 pistettä, mutta kun joukkuekisassa otettiin kultatakin kierrokselta huomioon neljästä hypystä kolme parasta, tilanne voisi heilahtaa yllättävästi. Niemisen sisällä kiehui, kun vihreä valo syttyi hyppyluvan merkiksi mäkitornissa.

”Muistan sen 16-vuotiaan raivon, kun katsoin Felderiä. Ajattelin, että saatanan pappa et kauaa siinä naureskele. En välittänyt mistään tuulesta tai mistään muustakaan. Päätin, että nyt näytetään”, Nieminen kertoo muistojaan.

Joukkuemäen toinen hyppy oli sitten ehkä Niemisen kokouran paras. Hän venytti alhaiselta lähtölavalta hämmästyttävät 122 metriä. Nieminen juhli onnistumistaan kädet ylhäällä. Kenttäkuulutus kertoi Suomen siirtyneen johtoon. Felderille riittäisi noin 112 metrin hyppy voittoon. Ensimmäisellään hän oli hypännyt 115 metriä.

Felder sai lähtöluvan ja liukui alas Tremplin du Prazin mäkihyppystadionin suurmäestä. Kolmekymppinen Felder sai ponnistuksensa kohdalleen ja lensi Niemisen tapaan leveällä V-tyylillä. Itävaltalainen tuli alas noin 110 metrin kohdalla, mutta riittäisikö se voittoon? 109,5 metriä! Jos hyppy olisi ollut puoli-

toista metriä pitempi, lento olisi tuonut kullan kauden ylivoimaiselle mäkihypyn hallitsijamaalle. Nyt kultaa voittikin Suomi 1,5 pisteen marginaalilla.

”Itävallan piti voittaa, ja meidän ottaa korkeintaan hopeaa. Felder yritti psyykata ja tuumi panevansa nuoren pojan järjestykseen. Yritti konkarina pitää minut kurissa. Hän tiesi, että olen joukkueen syömähammas ja selkänöjä”, Nieminen sanoo 33 vuotta myöhemmin.

Felder yritti selittää tappiota sillä, että kisan kaksi ensimmäistä kierrosta oli pantu tuulen takia uusiksi. Siksi toisena hypänneen Vettorin 125,5 metrin hyppy ja koko kierros oli mitätöity. Nikkolakin oli hypännyt hylätyllä kierroksella 117 metriä. Itävaltalaiden todelliset tunteet oli helppo arvata.

”Minun tunteeni oli puolestaan aivan taivaallinen. Rinnassa oli valtava riemu. En koskaan unohda tuota hetkeä. Itävallalla oli jo samppanjat kylmässä”, Nieminen kertoo.

Suomalaiset eivät olleet varautuneet joukkuemäkeen samppanjpullon kera, mutta voittojuomaa saatiin nauttia matkalla palkintojenjakoon, jonne menttiin samalla bussilla itävaltalaiden kanssa. Itävaltalaiset tarjosivat juomiaan myös suomalaisille.

Joukkuemäen jälkeen hypätty suurmäen kisa tuntui Niemiseltä jopa helpolta.

”Kuulostaa jopa ylimieliseltä ja häijyltä, kun sanon, että tiesin voittavani suurmäen. Itseluottamus oli niin korkealla. Hain omani pois rutiinilla. Suurmäen kisan sekavuudesta en muista mitään enkä siitä, että kisa aloitettiin alusta”, Nieminen sanoo.

Ennen olympiakisoja Niemisellä ei edes ollut yhtään edustusta nuorten maailmanmestaruuskisoista. Niiden vuoro tuli vasta kuukautta myöhemmin Vuokatissa, jossa Nieminen voitti jälleen suurmäen ja joukkuemäen.

Suomeen Nieminen palasi kolmen mitalin kanssa. Jo ennen olympiakisoja hänen ympärillään oli nähty hypetystä. Ennen Albertvilleä Niemisen suosio oli ennestään huippulukemissa,

ja nyt se vain kasvoi. Nieminen ei itsekään uskaltanut ajatella, millainen hullunmylly häntä odotti Suomessa, kun jo tähänkin asti oli ollut melkoista pyöritystä. Vastaanotto lentokentällä oli suorastaan hysteerinen. Lahden kaupunki oli järjestänyt lentokentälle kyydityksen, mutta Nieminen ei halunnut nousta virka-auton kyytiin.

”Olin lentokentällä ihan pulassa. Oli täysi kaaos, kun ihmiset piirittivät. Siitä jäi ikävä ja ahdistunut fiilis. Halusin vain hypätä isän Datsuniin ja päästä nopeasti kotiin syömään äidin tekemiä lihapullia”, Nieminen kertoo.

Kotonaan Nieminen sai olla turvassa ja rauhassa, mutta pyöritys ympärillä oli ennennäkemätöntä. Hän oli menestyskeväänään todellisen ihailun ja palvonnan kohde. Olympialaisen jälkeen hän oli julkkis, joka ei välttämättä oikeasti ymmärtänyt, mitä oli tekemässä.

”Puhuttiin jo Toni-ilmiöstä ja hysteriaista, jollaisen on ennen Tonia pystynyt synnyttämään vain *Dingo-yhtye tai New Kids On The Block*”, Hannu Miettinen kirjoitti kirjassaan *Kultapoika Toni!* vuonna 1992.

Tasavallan presidentti Mauno Koivisto kutsui Albertvillen menestyjät Linnaan mitalikahville heti maanantaina 24. helmikuuta, kun joukkue palasi Suomeen. Nieminen saapui paikalle kotoaan Lahdesta ja istutettiin Koiviston viereen. Kalenterissa se oli karkauspäivä. Mitalikahvien jälkeen karkauspäivästä tuli Niemiselle sananmukaisesti totta, kun hän pakeni ihailijoiltaan Linnan pihassa bussiin.

”Toni, mä rakastan sua!” arviolta yksitoista- tai kaksitoistavuotias tyttö huusi vielä Toni Niemisen perään.

”Uskon, että olen henkisesti niin vahva, että pystyn selviytymään kaikesta julkisuudesta”, Nieminen jatkoi *Helsingin Sanomien* haastattelussa.

Samaan lehteen vielä tuntematon runoilija ja tuleva Finlandia-palkinnon voittaja, kirjailija Kari Hotakainen oli kirjoittanut Niemisestä kisarunon, joka kuului näin:

*Älkää kruunatko minua mäkikotkaksi,
loppuiäksi ilmaan
Mitä kauemmin pidätte minua täällä,
sitä vaikeampi on alastulo,
loppuelämä maassa.*

Jälkikäteen ajatellen Hotakainen osui runossaan hämmästyttävän hyvin kohdalleen.

NOPEASTI V-TYYLIN TAITAJAKSI

Toni Nieminen oli vasta 13-vuotias ja 150-senttinen, kun hän kiipesi rohkeasti Lahden suurmäkeen koehyppääjänä vuoden 1989 maailmanmestaruuskisoissa. Hän ponnisti 114 metriä, puoli metriä pitemmälle kuin tuleva voittaja Jari Puikkonen ensimmäisellä hyppyllään. Tosin hän tuli paljon korkeammalta lavalta kuin varsinaiset kisahyppääjät. Se oli kuitenkin hänen ensimmäinen hyppynsä Lahden betonista. Sitä pidettiin miehen mittana – ja ainakin henkisesti Nieminen kasvoikin miehen mittoihin. Mäkihypyn Suomen mestaruuskisoissa kulkautta aiemmin hän olisi ollut hyppyllään miesten sarjan kärkihinoissa.

Jo silloin huomattiin, että Toni ymmärtää mäkihypyn niksit. Mäkihypyn hän oli aloittanut viisi vuotta aiemmin, kahdeksan-vuotiaana. Kokenut mäkihyppyvalmentaja Matti Pulli selvitti lajin luonnetta Lahdessa paikalla olleille toimittajille ja totesi, että Toni on oikealla tiellä.

”Hyppääminen on aloitettava varhain. Vain sillä tavalla voi päästä joskus huipulle”, Pulli sanoi.

Lahden betonimäkiin Toni saapui isänsä kyydillä 25 kilometrin päästä Vääksystä. Maailmanmestaruuskisoihin hän oli saanut koulusta viikon loman. Täytyihän pojan päästä koehyppääjäksi. Seuraavalla viikolla oli vielä normaali viikon talviloma,

joten Toni sai kaikkiaan kahden viikon hyppyloman. Koulu sinällään ei kiinnostanut.

Ennen Vääksyyn muuttoa perhe asui Lahdessa vuoden 1978 maailmanmestaruushiihtoihin rakennetuissa kisakylän asunnoissa. Usein hän karkasi kotoa mäkeen ja valehteli vahtimestarille, että hänellä oli lupa tulla hyppäämään. Sillä tavalla hän sai mäkeen valot päälle iltapimeässä.

Tonilla oli kaksi veljeä ja sisko. Perhe oli urheilullinen. Tonin isä oli harrastanut ampumahiihtoa ja äiti yleisurheilua. Talvella hiihrettiin, luisteltiin ja voimisteltiin. Kesät kuluivat yleisurheilukentällä. Ikäkausikisoissa ja piirikunnallisissa piti osallistua jokaiseen lajiin, seiväshypystä kuulantöyntöön.

”Urheilu oli geeneissä. Muistan, miten tähtäsin sauvalla tau-luun penkan reunalta, kun isä kävi ampumahiihtokisoissa”, Nieminen kertoo.

Tonin lempilajeja olivat aitajuoksu ja kolmiloikka. Hiihdossa oli taloyhtiön kisoja ja Osuuspankin järjestämiä Hippon kisoja. Murtomaahiihdossa Toni rikkoi jatkuvasti suksensa. Isä kyllästyi korjaamaan niitä ja hankki tilalle mäkihyppysukset. Se oli alku mäkihyppyuralle.

Uusilla mäkihyppysuksillaan Toni lähti ensimmäisiin kisoihinsa Herttoniemeen Helsinkiin. Jaloissaan Tonilla oli tavalliset hiihtomonot ja verkkarit hyppyasuna. Kypärä jo oli, mutta kisan jälkeen vanhempien oli pakko ostaa Tonille mäkihyppymonot ja hyppyaalari. Toni jäi kisassa Tiia Turkin jälkeen toiseksi. Myöhemmin Turkki voitti useamman kerran naisten mäkihypyn epävirallisen Suomen mestaruuden. Maailmanmestaruuskisojen ohjelmaan naisten mäkihyppy tuli vasta vuonna 2009 ja olympialajiksi vuonna 2014.

”Hävetti, kun hävisin tytölle”, Nieminen muistaa.

Toni ei voinut sietää häviämistä. Tappion tunne oli niin voimakas, että itketti. Hopeasompa-kisoissa Kiteellä Toni oli alle 12-vuotiaiden mäkihyppykisoissa ensimmäisen kierroksen jälkeen kolmantena ja ilmoitti, ettei mene enää mäkeen, kun ei

voi voittaa. Huoltajana mukana ollut Heikki Mäkelä lohdutti pukukopissa Tonia ja sanoi, ettei peli ole vielä pelattu.

”Jos hyppäät toisella kierroksella puoli metriä pitemmälle, voitat”, Mäkelä sanoi.

Toni luotti Mäkelään, joka oli hänelle kuin isähahmo. Toisella kierroksella Toni hyppäsi 36 metriä, mutta hävisi kisan puolella pisteellä Janne Väätäiselle, josta tuli sittemmin mäki-hyppyvalmentaja.

”Kisan jälkeen itkin koko illan. Jätin kaikki hyppykamatkin metsään. Minulla oli tunne, että minua oli kusetettu ja minulle oli valehdeltu, kun en voittanutkaan. En mennyt edes palkintojenjakoon”, Nieminen kertoo.

Tonin esikuvana oli Matti Nykänen. Tonin toiveena oli hypätä jonain päivänä yhtä pitkälle ja komeasti kuin Nykänen, vuoden 1988 Calgryn talviolympialaisten kolminkertainen voittaja. Tuleville hyppyvuosille Tonilla oli vain yksi huoli: pituuskasvu. Pelkona oli, että nopea pituuskasvu veisi koordinaation.

”Voin vain toivoa, etten venähtäisi hirveän pitkäksi. Onneksi olen kevytluinen”, Toni sanoi *Helsingin Sanomien* haastattelussa talvella 1989.

Olympiavoittajaksi superlupaus hioutui Albertvilleä edeltävänä kesänä 1991. Silloin kaikki alkoi oikeastaan alusta. Tuittupäinen mutta sittemmin tasapainottunut nuorukainen vaihtoi vanhan ”sukset kuin yhtä puuta” -hyppytyyliin V-tyyliin ja omaksui sen kuukaudessa.

Alkujaan V-tyyliä olivat kehitelleet sveitsiläinen Stephan Zünd ja saksalainen André Kiesewetter. Myös tšekkihyppääjät olivat sitä kokeilleet, mutta ruotsalainen Jan Boklöv popularisoi sen vuonna 1985. V-tyylillä hyppääminen oli Boklöville luontaista. Hänen jalkansa olivat syntymästä lähtien kääntyneet vähän ulospäin.

Joulukuussa 1988 hänestä tuli ensimmäinen ruotsalainen mäkihypyn maailmancupin osakilpailuvoittaja. Samalla kaudella hän vei nimiinsä myös cupin kokonaiskilpailun. Yhtään

arvokisavoittoa ”Jällivaaran leija” ei voittanut. Jan Boklöv oli erikoinen mäkihyppääjä. Hän oli lastenhoitaja, helluntailainen, tupakkamies ja sairasti epilepsiaa. Tupakkoinnissa ei tosin ollut mitään erikoista, se oli mäkimiesten yleinen pahe.

Jälkikäteen tuntuu erikoiselta, että nimenomaan Boklöv mullisti niin paljon mäkihyppytyyliä, vaikka muuten Ruotsi ei ole ollut koskaan mäkihypyn suurmaa. Yksittäisellä urheilijalla voi kuitenkin joskus olla merkittävä vaikutus lajin kehitykseen. Monet maat, kuten Norja ja Suomikin, olivat alussa uutta hyppytyyliä vastaan. Mäkituomareita vaadittiin vähentämään Boklövien hypyistä 1,5–3 pistettä. Se ei Boklöviä hetkauttanut.

”Jos menetän tyylin takia pisteitä, hyppään entistä pitemmälle”, Boklöv sanoi Keski-Euroopan mäkiviikolla joulukuun lopulla vuonna 1988.

Niemiseen Boklövien hyppäämisellä oli iso vaikutus. Nieminen ja valmentaja Jarkko Laine puhuivat ja puivat yhdessä V-tyyliä kevättalvella 1991. Tyyliä ainakin kokeiltaisiin kesällä harjoitushypyissä. Laine oli asiasta perillä ja nähnyt, että V-tyylissä oli mäkihypyn tulevaisuus. Mäkeä voi hypätä toisellakin tavalla. Laine tiesi, että Nieminen oli yllytyshullu ja taitava oppimaan. Kesän harjoitushypyissä V-tyyli ei kuitenkaan vielä saanut Niemistä lentoon. Hyppääminen oli takkuista ja samaa tasoa kuin ennenkin. Ehkä olisi sittenkin parempi jatkaa perinteisellä tyylillä.

Koululaisten liikuntaliiton kisoissa Kuusamossa Nieminen hyppäsi ensimmäisellä kierroksella huonosti. Toiselle kierrokselle Nieminen tuli turhautuneena. Hän päätti kokeilla V-tyyliä. Suuttuneena hän hyppäsi puoli metriä pitemmälle kuin vanhalla tyylillä.

”Vitsinä olin aiemmin hypännyt muutaman hypyn V-tyylillä. Tiesin, että pystyin omaksumaan nopeasti asioita”, Nieminen sanoo.

Syksyllä 1991 Nieminen koki toisen ahaa-elämyksensä nuorten maajoukkueleirillä Rovaniemellä. Paikalla oli myös

maajoukkuemiehiä. Nieminen yritti päästä Risto Laakkosen ja Vesa Hakalan kanssa samoille mitoille nostamalla lähtölavaa. Hän ihmetteli, kun Laakkonen ja Hakola hyppäsivät yhtä pitkälle alemmilta lavoilta. Välillä he putsasivat suksiensa pohjat ja levittivät niihin uudet voiteet. Hakola kyseli Niemiseltä, että eikö tämä koskaan siklaa pohjia.

Nieminen päätti kokeilla samaa. Hän puhdisti suksien pohjat huolellisesti ja levitti voidetta. Sitten hän kiipesi mäkitorniin. Koskaan ennen sukset eivät olleet luistaneet tällä tavalla. Nieminen vain lensi ja lensi, kunnes kaatui yli sadan metrin hyppynsä. Nenä iskeytyi lumeen. Leirin yhteydessä pidettyyn kisaan Nieminen tuli nenä turvoksissa. Kyynel valui silmistä, kun hyppyasit painoivat kipeää nenää. Kisassa Nieminen tuli aikamiesten joukossa kymmenen sakkiin.

Leiritys jatkui Rukalla. Leirin päätteeksi pidettiin katsastuskilpailu kauden ensimmäisiin maailmancupin kisoihin. Tapana oli, että mäkihyppääjien piti itse aurata latu hyppyrissä, jos se oli lumessa. Nieminen meni mäkeen ensimmäisenä, avasi ladun ja hyppäsi 111 metriä. Maajoukkuemiehet sen sijaan odottivat vielä, että latu alkaa kunnolla luistaa. Nieminen voitti kisan ylivoimaisesti. Kuulosti uskomattomalta, kun 16-vuotias Nieminen piti pillkanaan Suomen silloin vielä tunnetusti kovatasoista mäkieliittiä.

Rukan leiriltä ja kilpailusta marraskuun lopulla vuonna 1991 avautui tie ensimmäiseen maailmancupin kisaan Thunder Bayhin Kanadaan, jossa tuli heti voitto. Albertvillen esikisoissa Niemisen hyppy oli kuitenkin kateissa.

”Esikisoista jäi vain kauhea raivo, kun hyppy ei kulkenut”, Nieminen sanoo.

Vuodenvaihteessa 1991–1992 vuorossa oli Keski-Euroopan mäkiweekki, mäkihypyn Wimbledon. Sitä varten Nieminen oli tilannut uuden hyppypuvun saksalaiselta Mainingerin tehtaalta. Puku tehtiin vanhojen mittojen mukaan, eikä Nieminen edes sovittanut sitä ennen mäkiweekkoa. Kun puku saatiin ensimmäiseen kisaan Oberstdorfiin, se oli aivan liian pieni.

Nieminen lainasi Ari-Pekka Nikkolalta treenipuvun, jolla hän voitti kisan.

Toisen osakilpailun Garmisch-Partenkirchenissä Nieminen hävisi Andreas Felderille puolella pisteellä Nikkolan treenipuvussa. Kolmanteen osakilpailuun Innsbruckiin Nieminen sai Nikkolan mitoilla tehdyn sopivamman mäkihaalarin. Innsbruckista tuli jälleen voitto, kuten myös viimeisestä osakilpailusta Bischofshofenissa. Kokonaiskilpailussa hän oli ylivoimainen. Sitä ennen suomalaisista vain Matti Nykänen oli yltänyt kolmeen osakilpailuvoittoon. Tätä taustaa vasten olympiakulta oli vain luontainen jatke menestykselle silloin, kun kaikki menee kohdalleen.

”Mäkiviikolla en ajatellut, että voisin pärjätä myös olympialaisissa. Oli niin paljon uusia paikkoja ja kisoja”, Nieminen sanoo.

HÄVIÄMINEN SATTUU

Olympiamenestyksen jälkeen loppukausi oli hulinaa. Tonin onneksi hänen vanhempansa olivat maanläheisiä ihmisiä. Elämä jatkui ja menttiin kisoista seuraavaan. Toni sai vielä olla omassa kuplassaan. Ei ollut kännyköitä eikä sosiaalista mediaa. Olympiavoiton myötä koulunkäynti kuitenkin jäi. Se ei merkinnyt Tonille enää mitään.

”Halusin vain hypätä mäkeä. Opettajat totesivat, että minun pitämiseni koulussa on toivoton tehtävä. Ei sitä kannata täällä roikuttaa. Opettajat kirjoittivat minulle päästötodistuksen koulusta. En ollut ilkeä enkä paha. Koulu ei vain kiinnostanut”, Nieminen kertoo.

Nieminen kokee nyt, että häntä vietiin tuona keväänä kuin pässiä narussa. Hän kertoo katselleensa hämmästyneenä ympärilleen ja pohtineensa, mitä seuraavaksi tapahtuu ja mikä hänen roolinsa siinä on.

SUOMEN URHEILUN SUURIMMAT VOITTAJAT

Kaksikymmentä suomalaista olympiavoittajaa ja neljä paralympiavoittajaa valottaa kirjassa, miten himoittu ja arvostettu voitto saavutetaan ja miksi se on niin vaikeaa.

Olympiavoitto on unelma, jonka saavuttaminen vaatii lahjakkuutta, sitkeää harjoittelua ja lähes hulluutta lähenevää periksiantamattomuutta. Kirjassa olympiavoittajat avaavat harjoitteluaan ja valmennusmetodejaan. He kertovat, miten vastoinkäymisetkin voitetaan, kun tavoite on riittävän korkealla. Kirja on heidän perintönsä seuraaville sukupolville.

"Olympiakisat ovat kerran neljässä vuodessa. On taitoa olla juuri tiettyinä päivinä tiettyyn kellonaikaan kunnossa."

"Parhaat urheilijat erottuvat muista siinä, että heillä on kyky keskittyä juuri silloin, kun on sen tarve."

ARI PUSA on tietokirjailija ja toimittaja. Helsingin Sanomien toimittajana hän oli lukuisissa arvokisoissa ja olympiakisoissa. Hän on aiemmin julkaissut muun muassa Immo Kuutsan ja Harri Halmeen elämäkerrat sekä kirjat Tapio Lehtisen maailmanypäripurjehduksista.

www.tammi.fi

9 789520 465742

99.1

ISBN 978-952-04-6574-2